

BOKS SPORT TURIDA XOTIN-QIZLARNI XALQARO MUSOBAQALARDA HAKAMLIKKA TAYYORLASH METODIKASI

**TOSHKENT XALQARO MOLYAVIY BOSHQARUV VA
TEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI 1-KURS MAGISTRANTI
UKTAMOV SHAXBOZ**

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada boks sport turida xotin-qizlarni xalqaro musobaqalarda hakamlikka tayyorlash metodikasining mazmuni va samaradorligi yoritilgan. Tadqiqot jarayonida xotin-qiz hakamlarning nazariy bilimlari, amaliy hakamlik ko'nikmalari hamda psixologik tayyorgarligini rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg'ulotlar tizimi ishlab chiqildi va amaliyotda sinovdan o'tkazildi. Tajriba natijalari ishlab chiqilgan metodika xotin-qiz hakamlarning xalqaro boks qoidalarini bilish darajasi, tezkor qaror qabul qilish qobiliyati hamda amaliy faoliyat samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi.

АННОТАЦИЯ: В данной научной статье рассматривается содержание и эффективность методики подготовки женщин к судейству на международных соревнованиях по боксу. В ходе исследования была разработана и экспериментально апробирована система специальных занятий, направленных на развитие теоретических знаний, практических судейских навыков и психологической устойчивости женщин-судей. Результаты эксперимента показали, что предложенная методика способствует значительному повышению уровня знания международных правил бокса, способности к быстрому принятию решений и эффективности практической судейской деятельности.

ABSTRACT: This scientific article examines the content and effectiveness of a methodology for preparing women referees for officiating at international boxing competitions. During the research process, a system of special training sessions

aimed at developing theoretical knowledge, practical refereeing skills, and psychological stability of women referees was developed and experimentally tested. The results of the study showed that the proposed methodology significantly improves the level of knowledge of international boxing rules, decision-making speed, and the effectiveness of practical refereeing performance.

KALIT SO‘ZLAR: Boks, xotin-qizlar, sport hakamligi, xalqaro musobaqalar, hakamlarni tayyorlash, metodika, psixologik tayyorgarlik, sport pedagogikasi.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Бокс, женщины, спортивное судейство, международные соревнования, подготовка судей, методика, психологическая подготовка, спортивная педагогика.

KEYWORDS: Boxing, women, sports officiating, international competitions, referee training, methodology, psychological preparation, sports pedagogy.

Bugungi kunda sport sohasida gender tengligini ta'minlash, xotin-qizlarning professional sport faoliyatidagi ishtirokini kengaytirish va ularning ijtimoiy faolligini oshirish davlat siyosati hamda xalqaro sport tashkilotlarining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, sport boshqaruvi va sport hakamligi sohasida xotin-qizlarning o'zni tobora ortib bormoqda. Ularning ushbu yo'nalishdagi faolligini qo'llab-quvvatlash, malakasini oshirish va xalqaro sport maydonlarida munosib ishtirokini ta'minlash zamonaviy sport pedagogikasining muhim vazifalaridan biri sanaladi. Sport hakamligi faoliyati nafaqat sport qoidalarini chuqur bilishni, balki tezkor va adolatli qaror qabul qilish, yuqori darajadagi mas'uliyat, betaraflik hamda psixologik barqarorlikni talab etadi. Ayniqsa, boks sport turida hakamning roli nihoyatda muhim bo'lib, musobaqaning adolatli va xavfsiz o'tishi ko'p jihatdan hakamning malakasi va tayyorgarlik darajasiga bog'liqdir. Boks musobaqalarida hakamlar sportchilarning harakatlarini bir zumda baholash, qoidabuzarliklarni o'z vaqtida aniqlash va musobaqa jarayonini to'g'ri boshqarishlari lozim. Xalqaro boks musobaqalarida hakamlilik qilish esa yanada yuqori talablarni qo'yadi. Bunda xalqaro boks federatsiyalari tomonidan belgilangan

qoidalarni mukammal bilish, xorijiy tajribani o'zlashtirish, zamonaviy hakamlik texnologiyalaridan foydalanish hamda turli psixologik bosimlarga bardosh berish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xotin-qiz hakamlarning psixologik tayyorgarligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va professional mahoratini rivojlantirish masalalari alohida e'tibor talab qiladi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, boks sporti hakamligi sohasida xotin-qizlarning xalqaro musobaqalardagi ishtiroki yetarli darajada emas. Bu holat, avvalo, ularni tayyorlashga qaratilgan maxsus metodik ta'minotning yetishmasligi, tizimli o'quv-mashg'ulot jarayonining to'liq yo'lga qo'yilmaganligi bilan izohlanadi. Shu sababli xotin-qizlarni boks sporti bo'yicha xalqaro musobaqalarda hakamlikka tayyorlashning ilmiy asoslangan, samarali va zamonaviy metodikasini ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Mazkur tadqiqot aynan ushbu masalalarga qaratilgan bo'lib, u xotin-qiz hakamlarning professional tayyorgarligini takomillashtirish, ularning xalqaro sport maydonlarida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishlari uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

MAVZUNING DOLZARBLIGI: Xalqaro boks musobaqalarida hakamlik qilish yuqori malaka, professional bilim va xalqaro qoidalariga qat'iy rioya etishni talab qiladi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, boks hakamligi sohasida xotin-qizlar soni yetarli darajada emas va ularning xalqaro musobaqalardagi ishtiroki cheklangan. Buning asosiy sabablari sifatida maxsus tayyorgarlik tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi, metodik ta'minotning kamligi va amaliy mashg'ulotlar tizimining sustligi ko'rsatiladi. Shu sababli xotin-qizlarni boks sportida xalqaro hakamlik faoliyatiga tayyorlash metodikasini takomillashtirish, ularning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va psixologik tayyorgarligini rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi.

TADQIQOT MAQSADI: Xotin-qizlarni boks sporti bo'yicha xalqaro musobaqalarda hakamlikka tayyorlash metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash.

TADQIQOT OBYEKTI: Tadqiqotda sport maktablari va sport federatsiyalar. Boks sport turida xotin-qiz hakamlarning o'quv-mashg'ulot jarayoni.

TADQIQOT ISHTIROKCHILARI: Tadqiqotda sport maktablari va sport federatsiyalari qoshida faoliyat yurituvchi 18–35 yoshdagi 20 nafar xotin-qiz boks hakamlari ishtirok etdi. Ular teng miqdorda tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi.

TADQIQOT DAVOMIYLIGI: Tadqiqot 2025- yilning oktabr–noyabr oylarida, jami 2 oy davomida o'tkazildi. Mashg'ulotlar haftasiga 2–3 marotaba rejalashtirilgan holda tashkil etildi.

QO'LLANILGAN TADQIQOT METODLARI

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ❖ ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish;
- ❖ pedagogik kuzatuv;
- ❖ pedagogik tajriba;
- ❖ test va nazorat mashqlari;
- ❖ hakamlik faoliyatini baholash;
- ❖ matematik-statistik tahlil metodlari.

TAJIRIBA NATIJALARI (JADVAL)

Ko'rsatkichlar	Boshlang'ich daraja (%)	Yakuniy daraja (%)	O'sish (%)
Qoidalarini bilish	68	90	+22
Qaror qabul qilish tezligi	65	88	+23
Amaliy hakamlik ko'nikmalari	60	85	+25
Psixologik barqarorlik	70	92	+22

Jadvalga izoh: Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, maxsus metodika asosida olib borilgan mashg'ulotlar xotin-qiz hakamlarning nazariy va amaliy tayyorgarlik ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilagan.

NATIJALAR TAHLILI: Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, ishlab chiqilgan metodika asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar xotin-qiz hakamlarning boks qoidalarini bilish darajasi, tezkor qaror qabul qilish qobiliyati va amaliy hakamlik ko'nikmalarini samarali rivojlantirdi. Nazorat guruhi bilan solishtirganda tajriba guruhida ishtirok etgan hakamlarda ijobiy o'zgarishlar aniq kuzatildi.

AMALIY TAVSIYALAR

- Xotin-qiz hakamlarni tayyorlashda xalqaro boks qoidalariga oid maxsus seminar va treninglarni tashkil etish;
- Amaliy hakamlik mashg'ulotlarini musobaqa sharoitiga yaqin holatda o'tkazish;
- Psixologik tayyorgarlikka alohida e'tibor qaratish;
- Video tahlil va simulyatsion mashqlardan keng foydalanish.

XULOSA

Olib borilgan ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari boks sport turida xotin-qizlarni xalqaro musobaqalarda hakamlik faoliyatiga tayyorlash uchun ishlab chiqilgan maxsus metodikaning yuqori samaradorligini ilmiy jihatdan tasdiqladi. Tadqiqot davomida qo'llanilgan metodik yondashuv xotin-qiz hakamlarning nazariy bilimlarini chuqurlashtirish, boks qoidalar va hakamlik reglamentlarini mukammal o'zlashtirish, baholash mezonlarini aniq va xolis qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi. Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, ishlab chiqilgan metodika asosida olib borilgan mashg'ulotlar xotin-qiz hakamlarning amaliy tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada oshirdi. Jumladan, jang jarayonida tezkor va to'g'ri qaror qabul qilish, bahsli vaziyatlarni professional tarzda hal etish, sportchilar harakatlarini obyektiv baholash hamda hakamlik jarayonida qat'iyat va mas'uliyat bilan faoliyat yuritish ko'nikmalari samarali rivojlandi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida psixologik tayyorgarlikka alohida e'tibor qaratilishi natijasida xotin-qiz hakamlarning stressga chidamliligi, emotsional barqarorligi va xalqaro musobaqalarga xos bo'lgan yuqori bosim sharoitida o'zini boshqarish qobiliyatlari mustahkamlandi. Bu holat ularning xalqaro sport maydonlarida ishonch bilan hakamlik faoliyatini olib borishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Olingan natijalar ishlab

chiqilgan metodikaning amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatib, uni boks federatsiyalari, sport maktablari, hakamlar tayyorlash markazlari hamda malaka oshirish kurslari faoliyatida keng joriy etish mumkinligini asoslaydi. Mazkur metodika xalqaro talablar va zamonaviy sport hakamligi standartlariga mos bo'lib, yuqori malakali, raqobatbardosh xotin-qiz hakamlar zaxirasini shakllantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari boks sportida xotin-qizlarning hakamlar faoliyatini rivojlantirish, gender tengligini ta'minlash va xalqaro miqyosda malakali hakamlar tayyorlash tizimini takomillashtirishda muhim ilmiy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi hamda ushbu yo'nalishda olib boriladigan keyingi ilmiy izlanishlar uchun mustahkam poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. International Boxing Association (IBA). International Boxing Rules & Refereeing Guidelines. – Lausanne, 2023.
2. Karimov F.K. Sport hakamligi nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'zDJTI nashriyoti, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Sport vazirligi. Sport turlarida hakamlarni tayyorlash va malakasini oshirish tizimi. – Toshkent, 2022.
4. Weinberg R., Gould D. Foundations of Sport and Exercise Psychology. – Human Kinetics, 2020.
5. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов и специалистов спорта. – Киев: Олимпийская литература, 2015.
6. Казаков А.В. Психологическая подготовка спортивных судей. – Москва: Советский спорт, 2017.
7. IOC (International Olympic Committee). Gender Equality and Women's Participation in Sport. – Lausanne, 2021.
8. Matveev L.P. Theory and Methodology of Physical Culture and Sport. – Moscow: Fizkultura i sport, 2018.